

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет



№ 3, 2013 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 669:338

М. М. Кучер,
к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту організацій і адміністрування,
Дніпродзержинський державний технічний університет, м. Дніпродзержинськ
Д. А. Дашевська,
магістрант, Дніпродзержинський державний технічний університет, м. Дніпродзержинськ

ПЕРЕДУМОВИ АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ МЕТАЛУРГІЙНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

В статті розглянуто деякі питання створення механізмів адаптації металургійних підприємств до сучасних змін ринкової кон'юнктури. Окреслені основні проблеми та напрями розвитку підприємств металургійної галузі відповідно до змін зовнішнього середовища.

The paper deals with some aspects of adaptation mechanisms of metallurgical enterprises to the modern changes in the market conjuncture. The basic problems and directions of development of the metallurgical industry in response to changes in the environment have been determined.

Ключові слова: адаптація, адаптаційне управління, металургійна галузь, металургійна продукція, інновації, інвестиції, реструктуризація.

Keywords: adaptation, adaptive management, metallurgical industry, metallurgical products, innovation, investment, restructuring.

Актуальність теми. У сучасних умовах невизначеності та мінливості ринкового середовища, підвищення складності та різноманітності зв'язків промислових підприємств на зовнішньому ринку, бурхливого розвитку нових технологій виробництва та управління, конкуренції, появи значної кількості різносторонньої інформації та ін., посилилася залежність ефективності їхнього функціонування від впливу змін зовнішніх умов. У зв'язку з цим господарюючі суб'єкти змушені швидко адаптувати свою роботу до сучасних вимог часу шляхом своєчасного проведення адекватних змін [1]. У загальному розумінні адаптація являє собою процес пристосування системи (у даному випадку соціально-економічної) до умов мінливості середовища або до своїх внутрішніх змін, що приводить до підвищення ефективності її функціонування. Вона є обов'язковою умовою і головним критерієм ефективності господарської діяльності.

У теперішній час потреба в змінах підприємств стала виникати настільки часто, що їхній вплив на життєвий цикл підприємства вже не розглядається як виняткове явище, тому важливою актуальною проблемою стає створення сучасної адаптивної системи, яка змогла б у повній мірі вирішувати існуючі завдання промислових підприємств, виходячи з мінливих і достатньо агресивних умов сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дана тематика є досить популярною серед науковців. Концептуальні основи теорії адаптації і адаптивних систем були закладені такими вченими як В. М. Антонов, М. Бодсон, Л. А. Растрігін, С. Састри, Г. Сельє, У. Р. Ешбі. Питаннями адаптації виробничо-економічних систем займалися С. Бір, В. А. Забродський, В. Прабху, В. І. Скурухін. Зміна змісту, спрямованості та інтенсивності адаптаційних процесів у теперішній час обумовила необхідність подальших досліджень в даній області. Серед сучасних вітчизняних і зарубіжних учених, які зробили внесок у розробку теоретичних і методичних аспектів механізму адаптації, створення систем адаптивного управління та оцінки їх ефективності такі як: К. А. Багріновський, І. А. Басв., С. В. Володіна, В. М. Гальперін, Є. І. Коркунов, Н. В. Саломатина, Р. Коуз, О. А. Яновська та ін. Однак у більшості робіт основна увага приділяється теоретичним основам адаптивного управління, а не практичній реалізації нових методик і організаційних можливостей управління змінами.

Постановка проблеми. В умовах світової фінансової кризи, яка поширилася на національному ринку України, адаптивне управління у більшому ступені стало застосовуватися у особливо чутливих до змін чинників зовнішнього середовища галузях народного господарства. Саме до таких галузей відносяться чорна металургія, яка має високу залежність від постачання енергоносіїв (природного газу) та кон'юнктури світового ринку металопрокату.

Сьогодні світовий попит на металопрокат різко падає. Так, за даними аналітиків Barclays Capital за вересень 2011 року зафіксовано найрізкіше, яке коли-небудь спостерігалось на ринку металопродукції, падіння ціни на металопрокат (на 35%). Скорочення споживання внаслідок світової фінансової кризи призвело до вкрай негативних наслідків для українських металургів. З 26 доменних печей на Україні було зупинено більше половини, чого не траплялося з часів другої світової війни. Ще у вересні 2008 року металурги офіційно заявили про виникнення проблем у галузі [2].

Вище зазначене змушує підприємства металургійної галузі знижувати обсяги виробництва, скорочувати робітників і т. ін., тобто проводити адаптаційні заходи. Разом з тим питання створення механізмів адаптації металургійних підприємств до сучасних змін ринкової кон'юнктури потребує у теперішній час подальшого відпрацювання.

Виклад основного матеріалу. Здатність до адаптації – одна з основних складових успіху підприємства на товарному ринку, працівника – на ринку праці, технології – на інвестиційному ринку, товару – на ринку споживача.

Одне з важливих напрямків управління «адаптацією підприємств» полягає в розробці методів підвищення його конкурентних переваг та адаптаційних властивостей.

Серед можливих форм і методів адаптації промислових підприємств до зовнішнього середовища в економічній літературі виділяють наступні [3-6]:

- реструктуризація, як один із способів внутрішньої перебудови підприємства (організаційної, технологічної, кадрової), який дозволяє адаптуватися до зовнішнього середовища і на основі цього підвищити ефективність діяльності відповідно до вимог ринку та інноваційних процесів;
- інноваційність підходів до систем управління, що може забезпечити ефективність реструктуризаційних процесів та розширяє можливості створення найбільш ефективних систем забезпечення концептуального розвитку промислових підприємств, які взмозі управляти адаптацією підприємства до умов діяльності, використовуючи структуру зв'язків підприємства із зовнішнім середовищем на інформаційному та речовому рівнях.

Вибір тієї або іншої форми і методів адаптації промислових підприємств до сучасних змін ринкової кон'юнктури здійснюється за класичною схемою, яка складається із наступних підсистем-блоків [4]:

- блоку моніторингу заданих параметрів змін у зовнішньому середовищі і виявлення дестабілізації шляхом аналізу величини відхилень розрахункових показників ефективності діяльності підприємства від норм, прийнятих експертним шляхом;
- блок прогнозування тенденцій змін параметрів моделі, які відхиляються від норми;
- блок вибору оптимальної стратегії адаптації у ринковій ситуації, що склалася у відповідності із заданими інтегральними значеннями цільових параметрів діяльності підприємства.

Відповідно до цієї моделі нами окреслені основні проблеми та напрями розвитку підприємств металургійної галузі відповідно до змін зовнішнього

середовища. Основними з них є наступні положення.

Металургійне виробництво становить провідну галузь України, яка дає поштовх розвитку інших галузей національної економіки. Між тим ситуація у металургійній галузі складна і неоднозначна, існують певні перешкоди на шляху розвитку цієї галузі. Великі підприємства знаходяться у процесі банкрутства, хоча їхній виробничий цикл діє потужно. Так, на думку металургів, стає через вади законодавства, підвищення цін на ресурси, великий ПДВ та інші аспекти [7]. Значно впливає на стан металургійної галузі світовий ринок та його кон'юнктура, що останніми роками не є сприятливими. Через те, що український ринок не є металомістким, металургійні підприємства працюють на експорт своєї продукції і залежать від цього.

В економічній літературі серед основних чинників, які негативно впливають на металургійну галузь України, називаються: експортозалежність (70-80% виробленої продукції експортується, і тільки приблизно 30% йде на внутрішнє споживання); низька якість вітчизняної металургійної продукції, що визначає її як неконкурентоспроможну на світових ринках; висока собівартість за рахунок високої вартості енергоносіїв; негативний вплив на навколишнє середовище [7-8].

Сучасний стан чорної металургії України характеризується як структурно недосконалий та технологічно відсталий від розвинутих країн, який спричинений використанням застарілих технологій, що зумовлює низьку, за світовими стандартами, продуктивність праці (майже у два рази більше, ніж у Росії, у 3,5 рази більше, ніж у Німеччині) та колосальну енергоємність українського металургійного виробництва (енерговитрати на 1 тону сталі в 2,25 рази вище, ніж у Росії, у 4,8 рази - ніж у Польщі, майже в 9 разів більше, ніж у Туреччині, і в 11-12 разів - ніж у США і т. ін.).

Застаріле устаткування в тандемі з «учорашніми» технологіями, орієнтованими на виплавку сталі конвертерним і мартенівським методами, - основні «винуватці» надмірної енергоємності продукції українських металургійних комбінатів. Саме через ці причини енергоємність випуску української сталі, на думку науковців, на 20-25% вища за загальносвітовий рівень.

Велика частка енергозатрат при виготовленні металургійної продукції спричинена тим, що власники металургійних підприємств здебільшого орієнтуються не на модернізацію існуючого обладнання та устаткування, а на повне фізичне використання наявного виробничо-ресурсного потенціалу, отримання від нього швидкої економічної віддачі. Так, на обладнанні з терміном служби вище нормативного виробляється 50% усієї металопродукції. Отже, існує нагальна потреба модернізації металургійних підприємств, впровадження енергозберігаючих технологій, переведення виробничого циклу з мартенівських печей на конвертерний спосіб виробництва сталі. Але така реконструкція потребує часу і значних капіталовкладень.

Сьогодні прями інвестиції у модернізацію металургійного виробництва знаходяться на досить низькому рівні: у розрахунку на одну тону виплавленої сталі інвестиції у модернізацію вітчизняного сектора чорної металургії дорівнюють 7-9 дол. США. Для порівняння: аналогічний показник у Росії становить 15 дол. США, а у розвинутих країнах - при зносі основних засобів на рівні 20-25% досягає 25-30 дол. США. Зростання потреб у реальних інвестиціях на розширене відтворення основних засобів і великий ступінь їх зносу обумовлюють розглядати в якості основного об'єкту адаптаційних змін, перш за все, - наявну матеріально-технічну базу.

У теперішній час на макроекономічному рівні здійснюється ряд програм для розвитку металургійного комплексу. Основними з них є:

- встановлення зв'язків з вітчизняними підприємствами машинобудування, будівництва і транспорту, а також з іншими металоспоживачами з метою детального вивчення нинішньої та перспективної потреб у різних видах металопродукції - з тим, щоб ні в якому разі не допустити значного імпорту тих видів прокату, труб і металевих виробів, які наші підприємства спроможні виготовити самостійно;
- вживаються заходи до активного проникнення різних видів прокату, труб і металевих виробів на перспективні ринки збуту;
- розпочато кваліфіковану розробку бізнес-планів для розв'язання конкретних проблем, організації та розширення виробництва конкурентоспроможних видів продукції, що мали б гарантований збут, і ведеться пошук внутрішніх і зовнішніх інвесторів для фінансування робіт з реалізації бізнес-планів.

Важливу роль у вирішенні завдань адаптації підприємств до змін мінливого середовища відіграють розробка та впровадження нових форм і методів управління підприємством.

Зміни на підприємствах металургійного комплексу найчастіше здійснюються шляхом реалізації наступних заходів: модернізації організаційної структури підприємства (реструктуризації), яка пов'язується або з впровадженням нових інформаційних технологій, або з реакцією на зміни зовнішнього середовища, наприклад, з необхідністю виділення або розділення організації на декілька складових частин за фінансовими міркуваннями; децентралізація процесу прийняття господарських рішень і делегування повноважень з верхніх рівнів управління підприємств нижчим; реалізація маркетингової концепції управління; зміна кадрової політики і системи мотивації праці; активізація інвестиційної політики на основі підвищення ефективності діяльності підприємств і збільшення їх фінансових можливостей внаслідок проведення змін.

Висновки. Адаптація металургійних підприємств до сучасних вимог ринкового середовища є необхідним кроком в умовах сьогодення. Вона стає основним заходом, який націлений на підняття їхнього потенціалу з метою досягнення необхідних рівнів конкурентоспроможності. Основним імпульсом до впровадження адаптаційних заходів на підприємствах металургійного комплексу є зовнішнє середовище.

У ході розробки і реалізації адаптаційних заходів варто віддавати перевагу тим з них, що мають інноваційний характер. Відновлення основних засобів, розвиток кадрового потенціалу є наслідком широкого кола інновацій у процесі адаптації. Їх використання є необхідною умовою безупинного підвищення ефективності і розвитку підприємств металургійного комплексу.

Досягнення високої конкурентоспроможності на макроекономічному рівні можливе завдяки структурній перебудові українських металургійних компаній та впровадженню державних механізмів щодо підвищення рівня внутрішнього ринку металопродукції.

Структурна перебудова української металургійної промисловості дозволить забезпечити її подальший розвиток, підвищення конкурентоспроможності металургійної продукції, і, як наслідок, усунення перешкод і труднощів збуту цієї продукції на зовнішніх та внутрішньому ринках і розширення участі в міжнародному економічному обміні.

Література:

1. Колодіна О.М. Економічний зміст адаптації підприємства // Вісник Сум ДУ. Серія Економіка. - 2010. - №1. - С. 200-210.
2. Любич Б.Б. Зовнішньоекономічна діяльність металургійних підприємств в умовах світової фінансової кризи // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Emp/2009_21/03Lub.htm
3. Будник М.М. Адаптація промислових підприємств до ринкових умов господарювання: Автореф. дис..к. е. н: 08.06.01 / Харк. держ. екон. у-т. - Х., 2002. - 18с. // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.dissertation.com.ua/node/646501>
4. Матвеева О.А. Формирование организационно-экономической системы адаптации предприятия к условиям кризиса в современной России // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ibl.ru/konf/031209/46.html>
5. Рогоза М.Є. Адаптивні системи управління промисловим підприємством в умовах трансформації середовища господарювання // Вісник Донецького університету економіки та права. Сер.: Економіка та управління. - Донецьк: ДонУЕП, 2005. - №2. - С. 67-75.
6. Чупрова Д.Б. Механизмы адаптации предприятий к условиям внешней среды // Вестник СевКавГТУ Серия «Гуманитарные науки». - 2004. - №1(11).
7. Шапран В. Металургійний сектор України: тенденції розвитку / Шапран В. // Ринок цінних паперів. - 2009. - № 18 (321). - С. 70-74.
8. Державний комітет статистики України // [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.stat.gov.ua>. - Назва з домашньої сторінки Інтернету.

Стаття надійшла до редакції 16.03.2013 р.



ТОВ "ДКС Центр"